

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies primus et secundus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

Translatio Altera S. Fidis Virg. Et mart. Ad Monasterium Conchense,
Auctore anonymo a. Ex veteri Ms. reginæ Sueciæ in pergameno, signato
num. 744.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73889](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73889)

AUCTORE
ANONYMO.

munibus Gallicis a Conchensi canobio distet, potuit inde Arinidus uno die Conchas perventire, una cum ablato S. Fidis corpore.

dd Vide, quæ ea de re in Commentario diximus num. 39 et 46.

ee De tempore hujus translationis, deque hoc Carolo Minore vide disputata a num. 40. Ceterum non est, quod contra fixam a nobis hujus translationis epocham objiciantur verba Mabillonii tom. II Annal. Benedict. pag. 401, ubi cum dixisset, Conchense monasterium existisse anno vigesimo primo Ludovici, tum Aquitanorum regis, id est, anno octingentesimo primo, mox subdit: In plerisque chartis ejus loci, quas Cointius vidit, situs dicitur in pago Ruthenico... fundatus in honore Domini nostri Jesu Christi et sanctæ Mariæ Virginis, ac sancti Petri, Apostolorum principis, ubi SANCTUS VINCENTIUS, MARTYR AGINNENSIS, ET SANCTA FIDES REQUIESCUNT, unde monasterium S. Fidis non raro appellatur. Etenim, tametsi verissimum sit, post translatas ad Conchense canobium S. Fidis reliquias, illud passim sub nomine S. Fidis venisse, nusquam tamen seu Cointius, seu Mabillonius chartam aliquam produxit, ex qua liqueat, ante annum Christi 886 vel 887 hoc ei nomen fuisse inditum.

ff Consule Commentarium num. 39 et 46.

TRANSLATIO ALTERA

S. FIDIS VIRG. ET MART.

AD MONASTERIUM CONCHENSE,

Auctore anonymo a.

*Ex veteri Ms. reginæ Sueciæ
in pergamento, signato
num. 744.*

PROLOGUS.

C
Anonymus,
licet inter
Sanctorum
biographos

Magnificus et perpes Rex cœlorum, sicut ante mundi exordium Patris inextricabilis sapientiæ monarchia solus omnium creaturarum finem una cum initio, dum adhuc non essent, mirifice prospexit, non secus Christos b suos posthæc futuros elegit, qui propositum sanctitatis a primis cunabulis assumpsere, qui et sola theoricæ interioris hominis oculo intuentes, adeo privilegio fidei præpolluere et in constantia agonis incepti fixi persistere, ut tyrannica jussa gentiliumque vafra lenocinia insuperque omnia tormentorum genera aspernantes, ad idola vana et damnosa a cervicosis persecutoribus, mortem minitantes, inflecti blande asperere nequiverunt; sed potius pro nomine Jesu, propugnatoris eorum, agonistæ d fortissimi in hujus peregrinationis prælio perseveraverunt, et cum insigni trophæo ad patriam redeuntes, militiæ peractæ bravia a Domino suo receperunt. Quorum victoria mentio ut penes terrigenas, veluti cœlicolas, solemniter constaret, pari providentia idem mirabilis Dispositor, exordii expers, succiduos fideles, librariosque Philochristos e deesse renuit,

qui eorum egregium triumphum et palmam D martyrii, sive miracula, litteris traderent, quas sequacibus suis ad themata f recte vivendi et prærogativam doctrinæ reliquerunt.

2 Inter quos tam præclari negotii viros unus quidem ego ex modernis g rudis, omniumque infimus, nec in numero tantorum scilicet habendus, et, licet nullius sophismatis stemate vel virore fulcitus h, tamen benevolentia profusius, quam possibilitatis gratia, coactus, unius Christi virginis martyrisque, nomine Fidei, quæ etiam tam opere, quam vocamine Fidei nobilis *, translationem stilo prætitulare præsumo: et ne forte aridioris ingenii culpa attrita attonitus i, paulo tardius accedo, verumtamen, opitulatione contemplativa aspirante, pro viribus ordiendi scribere eandem aggrediar; pro viribus, inquam, non ad comparationem, utpote illustrium, qui trigeri k immani in pelagus voluminum tam innumerabilem, carbasis sinuosus flatibus Austri extensis, in altum tanti freti protendere non metuunt, quos nec Borææ effleri spiramina, execrabiliter flantia, infestant, nec minaces fluctus tumidi maris terrificant.

3 Sed quo animus tendit rapido ventorum cursu, ut velox sagitta l celemata m exercendo antevolans? Quin imo parvo lembulo n littus contis tangens, velis carens, proprioque sudore navalis remigans, minores undas tutius sulco, sicque paulatim prodeundo ad jam prædestinatam metam, tum demum fatigatus quandoque perstringo o. Itidem hic Opus lector artificiosum ne quærites, non facietæ urbanitatis locutionem, non rhetorum eloquentiæ profunditatem, sed arctius vacillantis ingenii paupertatem adesse cognoscas, qui, ut superius prætexui, amplius benignitatis quam auctoritatis causa, exercitio huic implicitus *. Præter hæc tamen, summo cooperante Opifice, ipsaque Dei pietate magistra, opemque roante, ad vota spontanea pervenire usque desidero, eaque persolvere, prout pollicitus sum, non recusabo.

ANNOTATA.

a Consule, quæ de hujus anonymi ætate et fide disputarimus in Commentario a num. 34.

b Uncetos seu chrismate salutis in Baptismo, seu Chrismate Confirmationis, ac, ut verbo uno dicam, Christianos anonymus hic significat.

c Videtur anonymus hac voce indicare voluisse res divinas, factasse a Deo mysteriorum revelationes; quo sensu tamen hanc vocem alibi non reperi.

d Id est, pugiles seu athletæ pro Christi nomine. Eadem voce utitur Arnobius in Psalmum 93: Quæso te, agonista fortissime, indica mihi, quo ordine hostium impetus evasisti.

e Seu Christi amantes scriptores, qui martyrum certamina litteris commendarent.

f Thema hic pro norma seu exemplo sumitur.

g Cum hic auctor post annum Christi 1020, uti num. 35 in Commentario diximus, Opus suum conscripsisse videatur, modernum Martyrii S. Fidis scriptorem merito sese vocavit.

h Sophisma hic pro rhetorica et elegantiori dictione, stema vero pro schemate, fulcitus autem, antiquatum participium, pro fultus adhiberi videntur. Sic apud S. Augustinum lib. 11 de Doctrina Christiana sermo, non captiosus, sed tamen abundantius, quam gravitatem decet, ornamenta consectans, sophisticus dicitur. Videas quoque apud

D

f

g

h

i

k

l

m

n

o

p

q

r

s

t

u

v

w

x

y

z

aa

bb

cc

dd

ee

ff

gg

hh

ii

jj

kk

ll

mm

nn

oo

pp

qq

rr

ss

tt

uu

vv

ww

xx

yy

zz

aaa

bbb

ccc

ddd

eee

fff

ggg

hhh

iii

jjj

kkk

A *apud Cangium in Lexico stema pro schemate. Itaque, si bene anonymum nostrum capio, indicat, se elegantis dictionis exemplar, quod imitatur, ante oculos non habuisse, cum Translationis historiam conscripturus erat.*

i *Videntur hic voces quaedam deesse, quæ sensum compleant; vel fortassis pro ne legendum est nec, ut sensus ejus sit, et nec ob eloquentiæ imperitiæ tardius ad hoc Opus accedo, sed pro viribus scribere aggredior eto.*

k *Trigeri immani, id est, triremi magna. Sic Ariulfus de Miraculis S. Richardi cap. 3: Fuit quædam trigeris magna et fortis, quæ plena hominibus armatis cursu veloci tendebat properare in Hierusalem.*

l *Sagitta, inquit Cangius in Lexico, navigii species... sic dicta quod velox sit. Adhibetur in charta Guillelmi II, regis Siciliae, in Bullario Casinensi tom. II, pag. 191: «Concedimus etiam» prætaxato monasterio liberam potestatem » semper habendi quinque sagittas in portu » Panormi et mari, eidem civitati adjacenti. » Plura vide de hoc navigii genere apud laudatum Cangium.*

B *m Celeumata pro celeusmata, quæ vox Græca est, significans cantum nautarum, quem in prosperis præsertim concinebant, de quo vide Cangium in Lexico.*

n *Lembulus est scapha exigua, quæ conto seu longa pertica protrudi, vel remis agi solet.*

o *Quid sibi velit allegorico hoc sermone anonymus, mox verbis propriis exponit, dum ait, sermonis sublimioris elegantiam in hac sua lucubratione a lectore quærendam non esse; quod verissime ab eo dictum fuisse, nemo non judicabit.*

CAPUT II.

S. Fidis Sociorumque martyrium, sepultura, ac dein corporum inventio et elevatio: patrata Aginni a S. Fide miracula: Conchensis cænobii situs: Arinisdî, Conchensis monachi, artes ad auferendum S. Fidis corpus.

Cum S. Fidis Sociorumque martyrum corpora

a
b

* l. fuisset

Tempore igitur Diocletiani et Maximiani a Romulei regni sceptris regentium tanta rabies tyrannidis eorum in Christianos furuit, ut per omnes terminos imperii illorum, scilicet a mari Orientali usque ad Occidentale, a Daciano b sceleratissimo, ab edictu ipsorum directo, per singulas civitates persecutio fidelium crudeliter exerceretur. Accidit ergo ea tempestate, ut idem prophanus præses ad Occiduas oras transiens, Agennum urbem ingrederetur; dumque ferox Christicolarum quæstio facta fieret*, generosissima virgo genere, sed generosior sanctitate, Dei ancilla, Fides, ejusdem loci incola, pollutis scelestissimi tortoris manibus primum allata est; quam cum ad simulacra compellere non prævaleret, post cratem ignitam prunarumque ambustionem cum Caprasio, Primo atque

Feliciano c cæterisque compluribus spiculatoris gladio martyrium feliciter consummavit.

5 De eorum vero Martyrum corporibus, parvulus adhuc mitis Christi grex, sollicitus, clam præ metu diræ gentilitatis sacrosanctum [corpus] colligens cum diligentissima cura, non condecenti in loco sepulturæ tradidit d. Post multa autem annorum curricula omni gentilium furore remoto, quidam vir sanctus, cui nomen Dulcidius e, ad pontificatus dignitatem provectus, omnibus posthabitis, ecclesiam foris murum f ejusdem urbis ad Septentrionale clima in suburbio construxit, eandemque sub sacræ Virginis veneratione cælesti Sponso consecravit. Sanctorum quoque corpora cælitus per visionem somni admonitus ab inculto et minus religioso loco cum summo condigni honoris officio ad locum, Domino dicatum, transferre non distulit, ipsaque ab invicem sejunxit, beatissimam namque virginem Fidem, quæ cæteros in palma victoriae præcellit, in basilicam eandem cum maxima honorificentia mausoleo pretioso, marmore exciso, commendavit, in quo, ut gesta rei usque hodie prodit veritas, litterarum anaglypha* titulus passionis ejus sub fastigio brevitate inscriptus est; sanctum vero Caprasium intra muros urbis ad ecclesiam ibidem fundatam detulit, eumque consimili honore in sarcophago, item marmoreo, diligentissime deposuit g.

6 Cœperat enim prælibata Christi sponsa et martyr Fides tantis miraculorum signis præfulgere, ut cæcos illuminaret, surdis auditum redderet, energumenos curaret, et omnia infirmitatum genera a variis languidibus depelleret. Tanta vero claritate eadem regina virtutis Fides a Domino coronata, illico fama ejus non tantummodo per finitimas civitates et regiones intonuit, sed etiam per quadrilateras mundi plagas ipsa filia cæli et virgo sacratissima Fides ab omni gente longe lateque famosissima atque gloriosissima, per virtutum insignia prædicabatur h. Post aliquantulum ergo temporis devotus populorum concursus ad tumulum illius frequenter confluebat, plurimaque diverse agrotantium multitudo circumquaque deferebatur, per quos ipsa maxima Martyr mirabiliter a Deo clarificata*, omnes, sanitate recepta, læti et incolumes magnalia Dei Virginisque annuntiantes, inde regressi sunt.

7 Sita est ergo supradicta urbs in Gallia Inferiori, quam præterluit fluvius, videlicet Garonna i, sed in trina Galliae divisione hæc quidem tertia ad differentiam duarum, Gallia Comata et Inferior cognomine vocatur k. Est item ejusdem Galliae provinciae monasterium quoddam, quod dicitur Conchas l, in quibusdam convallibus statutum, undique præruptis montibus circumclusum ad Meridianum polum nemorositate opacum, duorum stadiorum spatium in longitudine extensum, quod in ambitu qualitatis loci ad instar Conchæ videtur formatum, indeque vocabuli originem traxisse cognoscitur. Denique id ipsum quondam ab exercitu Saraceno- rum, quando hostilibus armis ad omnem pene Europam devastandam egressi sunt, funditus destructum est m, ita ut regalia chirographa, ad diocesim ipsius se habentia, dispersa perirent. Evolutis quoque post aliquantulis annis, Carolo summo imperatore jubente, a Ludovico, filio ejus, qui sub ipso patre, adhuc vivente, coronatus et in regnum sublimatus est, cum privilegiis, præcepto illius iterum rescriptis, ab imo funda-

AUCTORE ANONYMO.

c Aginni sepul- ta, ac dein inventa eleva- taque suis- sent,

d

e

f

E

*supple et vel forte leg. anaglypho opere

g

et ad S. Fidis mausoleum miracula multa patra- rentur,

h

*supple fuit, et

F

Conchensis cænobii, cujus situs et ezordia referuntur,

i

k

l

m

AUCTORE
ANONYMO.

fundamento honorifice restauratum est *n*; habetur siquidem usque nunc in eodem cœnobio venerabilis monachorum congregatio, cujus antecessores ardua religiositas more tenebantur, qui in successoribus, ut adhuc patet cernentibus quotidie, bonarum virtutum augmentis studiose dilatatur.

ascetæ, ut reliquias S. Fidis nanciscantur, Arinisdum,

8 Hi tanti honoris viri, dum sæpius de supra taxatæ Virginis prodigiis ad invicem sermones conferrent, dextra interim suggestione excitati, ex improvise causa consilii apud eos exstitit, quonam modo eventus rei examinaretur, ut sanctissimæ Martyris corpus in salutem patriæ et in redemptionem multorum ad se transferretur *o*. Accersito igitur quodam monacho, nomine Ariniso *p*, qui in parochia ejusdem monasterii pro patrum communi utilitate ad cujusdam ecclesiæ curam agendam constitutus fuerat, qui in concilio providus, in prudentia strenuus et in omni morum habitudine erat præclarus; cum quo vero totius commoditatis viro omnem propositæ rei seriem disponentes, atque prout necessitas exigebat, quomodo, si fors concederet, aperte perficeretur, artificantes, cum itineris duce post peractum consilium Agennum direxerunt.

mittunt Aginnum, ubi calidus ille vir,

9 Cum utique talis secreti legatus illo pervenisset, mentemque in diversa versaret, ut res postulaverat, cuncta secum solerter perspexerat, sub peregrinique habitu ibidem degens, ut proselitum decuit, se suaque cuncta caute habuit, quantum ad rem pertinuit, modeste se occultare studuit, perpetuam stationem permanendi sub specie simplicitatis finxit, bonæque conversationis studium veraciter omnibus præbuit. Qui vero dum talis exempli forma fulsisset, amabilissimus extemplo subinde inquilinis pro visibili corporis castimonia exstitit, eisque notus fieri et moribus et patria incepit. A clericis vero non solum in amicitiam, sed etiam in consortium receptus est. Cum rursus inter eos solito more omnigena virtute clarisset, callentisque ingenii exercitio florisset, divinæ legis amator haud iners exstitit, ubique proficuus fuit, patientia et humilitate omnes antecellebat, et per omnia omnibus obedivit. Hæc morum laudabilis concordia cum cunctis pleniter complacisset, post aliquos dies ad custoditorium ejusdem monasterii *q* officium assensu omnium non immerito promotus est.

ecclesiæ S. Fidis custos constitutus,

10 Porro cum hoc ecclesiasticum negotium rite ordinabiliterque tractaret, curamque illius decenter gereret, magis magisque in bonis operibus tam ipse faciendo, quam alios docendo procederet, tamen eo minus arcanum, cujus causa aderat, ullis prosperis adversive interceptum, a pectoris suis antro non dilapsit ***; sed quia in brevi temporum intervallo ad hoc desiderabile thesaurum *r* acquirendum facultas opportune accedendi pro metu adversæ fortunæ non data est, effectum voti suspendit, manens inter fratres locum opportunitatis expectando sub diuturno quoque tempore.

integrum ejusdem Martyris corpus furto auferet.

11 Interea dum anxia mens persæpe laboraret, curaque intima cordis ureret, quo ordine ad tam arduum opus perpetrandum aditum arriperet, quadam die orbitam annuam magnæ festivitatis Apparitionis Dominicæ *f*, sole revehente, post divina Missarum peracta solemnia cum omnes ad communem refectionem sumendam solemniter convenirent; ipse pro occasione custodiendæ ecclesiæ, ne forte, ut fieri solet in

tanta lætitia diei festi aliquidi sinistri accideret, D licentiam ad quæque monastica juris ministeria providenda obnixè ab omnibus postulaverat, qui hoc suo arbitrio uno ore unanimes concesserant, et prudenter in hoc agere dijudicaverant. His vero in festiva mensa epulando diu commorantibus, ille autem non in se, sed in Domino confusus, Poliandrum *t* sacræ Virginis adire non hæsitavit. Sed quia lapis coopertorius præ sigillis ferreis, quibus ad subterioremi firmiter se tenuit, immobilis mansit, et erigi ab eo integer nequiverat, ex parte pedum collisus est, tumuloque partim aperto sacratissimum corpus diligentissime collegit, indeque illud venerabilime sublevans, sacco mundissimo, ovans Deumque magnificans, intulit.

ANNOTATA.

a Vide dicta in Commentario de epocha ejus martyrii num. 24.

b Dacianum non tantum in Hispaniis Galliisque, sed etiam in Oriente sævisse in Christianos, nec Acta martyrii antiqua, quæ supra edidimus, nec alii vetusti scriptores tradunt. E

c Caprasium, Primum et Felicianum probabilis non eodem die cum S. Fide passos fuisse, in Commentario num. 21 et 22 docuimus, quos proin adisis.

d Ita etiam testatur anonymus, S. Dulcidio cœvus, cujus verba dedimus in Commentario num. 31.

e Vide Annotata ad Translationem, metricè conscriptam, lit. c.

f Consule Commentarium num. 33 et seq.

g Vide dicta in Commentario loco mox citato.

h Adi Annotata. ad Translationem metricè conscriptam lit. f.

i Garumna est Galliæ fluvius, de quo et infra. De situ Aginni vide Annotata pag. 289 lit. d.

k Galliam olim in partes tres divisam fuisse, scribit etiam C. Julius Cæsar Commentariorum de Bello Gallico lib. 1, ita inquit: Gallia est omnis divisa in partes tres, quarum unam incolunt Belgæ, aliam Aquitani, tertiam, qui ipsorum lingua Celtæ, nostra Galli appellantur. Hi omnes lingua, institutis, legibus inter se differunt. Gallos ab Aquitanis Garumna flumen, a Belgis Matrona et sequana dividit. Et post nonnulla subdit: Aquitania a Garumna flumine ad Pyrenæos montes, et eam partem Oceani, quæ ad Hispaniam pertinet, spectat inter Occasum solis et Septentriones. Verum fallitur anonymus noster dum Aquitanicam ad differentiam duarum Galliam Comatam tunc dictam fuisse innuit; id enim nomen toti Galliæ, quæ Romanis transalpina erat, commune fuit, uti apud Bouquetum tom. 1 variis locis videre est. Porro Aquitaniam tempore Julii Cæsaris Inferiorem Galliam vocatam fuisse, nusquam invenio.

l Conchense monasterium situm quidem est in Aquitania, at in ea, quæ Prima vocatur; Aginnum vero, ut ante dictum fuit, situm est in Aquitania Secunda. Ceterum Conchensem locum in quibusdam convallibus situm esse, anonymus tradit; cum tamen mappa geographica provinciæ ecclesiasticæ Albiensis tom. 1 Galliæ Christianæ auctæ Conchense cœnobium colli impositum exhibet. Fortassis uterque auctor ita conciliandus est, ut, habita altiorum montium, quibus Conchæ cinguntur, ratione, in convallibus sitæ, seu, ut Hermoldus-Nigellus scribit, valle sedere magna dicantur,

A dicantur, cum tamen cœnobium in loci editi declivitate exstructum sit, cujus radices rivulus Dordunus subluit, et eo forte sensu alter anonymus utitur voce suspensio, quo et nunc adhibetur vox Gallica pente.

m Vide Annotata pag. 293 lit. o.

n Vide rursus Annotata pag. 293 lit. o et lit. q.

o Nihil hic de admonitione Conchensibus in somnis facta, de qua alter anonymus num. k.

p Consule rursus Annotata pag. 293 lit. s.

q Universim ecclesiæ Monasteria olim dicta, eaque præsertim, quarum presbyteri communi utebantur domicilio, uti a clericis hujus ecclesiæ fiebat.

r Thesaurum neutro genere usurpant etiam Alcuinus Epist. 49 et Poëmate 105, Folcardus lib. 1 Miracul. S. Bertini cap. 8, et alii scriptores ævi mediæ, inquit Cangius in Lexico.

s Vide Annotata pag. 293 lit. t.

t Polyandrum seu Polyandrium, Latine cœmeterium seu tumulum mortuorum sonat. At interdum et sæpius apud ævi inferioris scriptores (uti hoc loco) sumitur pro monumento aut sepulchro unius hominis; ita Cangius in Lexico, apud quem plura vide.

CAPUT II.

Aginnenses fugientem cum corpore sanctæ Fidis Arinisdum frustra insequuntur: factum Figiaci miraculum: corpus ad Conchense monasterium perferitur: magnus ad illud concursus: tentata frustra totius corporis translatio: S. Fidis elogium.

Arinisdum cum corpore S. Fidis fugientem.

C Posthæc scilicet nulli quieti deditus, noctis silentium præstolans, advocatoque itineris socio, recidivo tramite ad patriam læto animo cum munere deficio veloci cursu tetenderunt. Crastino autem die illucescente, dum custos requisitus abfuisset, et monumentum visitatum, vacuum corpore foret, et tam pretioso thesauro careret, facto etiam tumultu permaximo in plebe, omnes obstupefacti concurrentes, casumque rei in alterutrum sciscitantes, quem raptum, ut in ardua re fieri solet, fama vulgo dilatavit, et cuncto populo regionis illius notum fecit. Ad sepulchrum ergo Virginis universa civitas conveniens sacrasque reliquias non reprensens, immoderato dolore cordis omnis ætas intrinsecus tacta, ita ut nulla solamina tantæ mœstitiæ in animis eorum sederent; sed quamvis tanto mœrore sui infortunii coacti, tamen non immemores faciundæ rei, quosdam ex equestri ordine commilitones ad iter præparaverunt, qui terga fugientium, illud secretum sacrosanctum ferentium, celeri prope ratione insequerentur.

43 Multis enim opprobriis omnis ejusdem loci clerus hanc culpam sibi met non minus im-

properabat, quam a cætero populo illis insultabatur, quod alienigenam, ex longinquo terrarum intervallo supervenientem, sibi præferebant, et tot indigenis, ad hoc ministerium aptis, posthabitis, eum præferrent. Post infinitas autem verborum ambages, et plurimas lamentationes inito consilio, unanimiter conspiravere, ut, si sors fugitivos reduces daret, aut patibulo suspenderent, aut oculorum lumine extinguerentur. Missis itaque exploratoribus validis per viam, quæ ducit ab Agenno in partes Conchacenses, Dei clementia pro defensione servorum suorum, ne totale exitium incurrerent, volente, relicta ab ipsis insequentibus recta itineris linea, flumineque Garonnæ naviter quoque transmissa, ad fines Wasconia a regionis festinanter transiere. Hi equidem nutu Dei tam immensa cordis ignorantia dediti fuere, ut, sicuti feroci animo in aufugientes appropriando irruere æstimavere, ita ab eis retrogrado tramite recedendo sese elongavere.

44 Postquam autem in se reversi, illusosque se a transitu sinistro et in vanum laborasse noverunt, nimia mœstitia perturbati Agennum repedavere, et qualiter eis in via acciderit, per ordinem recitaverunt; habitatores namque urbis, rursus super hoc casu commoti, iterato itinere post fuga lapsos indagantes direxerunt, si forte concitato sonipede moram, quam prius fecerant, complere ullo conamine prævalerent. Qui sane, dum improba agilitate itinera agent, quadam illucescente die contulit utrosque inopia fortuna in loco, ALBENCA b proprio vocabulo nuncupato. Ibidem sacri corporis vectorem, cum socio sub frondoso residentem arboris tegmine causa respirationis, reperere. Ipsi enimvero, quamvis infixa oculorum acie enim eum intuerentur, ita tamen mira Dei fortitudo affuit c, quem non modo compatriotam, quin etiam civem atque clientulum indies domi conspexerant, et cui dietim consermocinaverant, quasi videntibus oculis excæcati, neque statura eum inspiciendo, neque vocis proprietatem audiendo agnoverunt.

45 Is ergo, dum tamquam extraneus attentius rogaretur, si talis formæ homo, uti sibi notificaverant, ei visus fuisset, se prorsus nusquam talem aliquem vidisse, verbis mendosis fidem eis fecerat. De hac nempe interrogatione idem vir Dei nimio timore perterritus oppido se fessum, supra id, quod fuit, fingens, fatigata membra veluti pro quiete, ob hoc, ne dignoscerentur, humo prostravit, et vultum ad terram convertit, ac, consodali relicto, solitarius per Caturcenses d fines cum sacris reliquiis iter carpsit. Perfugæ * autem Caturcum urbem intrantes, unius diei sub spatio ibi manserunt, omnibus modis hujus rei vestigia perspicaci industria investigantes, si fortuito aliqua indagatio illis occurreret, quæ notitiam desideratæ rei inferret, quatenus quam viam insisterent, vel quo perquirendo tenderent, non ignorarent. Postremo igitur scrutando, se frustra elaborare sentientes, quid agendum in hac re ambigua foret, solliciti conjicientes, tandem super omnia Agennum recidivare proficiuosius intra se dicentes elegerunt. Revertamur ergo, forsitan, ut creditur, licitum sibi pro Virginis meritis abire non est, quæ nobis abstuli et * aliorum transferri non patitur. Eo videlicet pacto remeantes, et cum aliter, quam sperarent, propositam eorum proveniret, saltem in omni exquisione

AUCTORE ANONYMO. Aginnenses equites insequuntur, at contraria via.

a

ac dein alii eum assecuti non agnoscunt; E

* an inopinata? b

c

qui proin, re infecta, Aginnum reverti coguntur; F

d * i. e. persecutores

* I. quam nobis abstulit, et quæ

AUCTORE
ANONYMO.
dum interim
Arinidus
ster suum
prosequens,

tionem et spe sua frustrati domum pervenerunt.

16 Optimates quoque Aginenses, cum rumor tam inauditus, ab advenientibus missis relatus, suis intonaret auribus, quod sanctæ Martyris corpus ulterius non recuperarent, post hanc molestissimam jacturam sibi nil utilius censuere, quam calamitatis suæ casum silentio tegere, ne sui infamia dedecoris proprii in populo divulgaretur et culpa ipsius infortunii eorum imperitiæ atque ignaviæ reputaretur. Cumque idem felix hoc, si dici fas sacrilegium est, celari diu non posset, paulo post proditum est et ubique per latitudinem terrarum proplatum. Fidelis autem supra taxatus vir præ formidine persequentium fugam anxius acceleravit, quominus * cruentas æmulum manus, Dei miserationis clipeo protectus, evadere sibi licuisset.

* forte quatenus

Figiacum vocant, ubi cæcus aliquis divinitus illuminatur;

e

B

17 Obtigit siquidem, cum vicum quemdam, Figiacum e vocatum, assidua festinatione immaniter agitatus, idem pertransiret, cæcus quidam, cui jam pridem divinitus in somnis revelatum fuerat, quod in ejusdem sanctæ Virginis transmigratio illuminaretur, adventus item corporis illius, ut a Deo præ sagium hoc percepit, gnarus, audacter id ipsum, lucem diei postulando, petiit, et ut velamen, quo oblitum fuit, tetigit, repente oculorum lumen recepit. Sed non in hoc vero eadem maxima Virgo tantum, quin etiam in aliis pluribus mirandisque signis in transitu a Domino sublata est, quæ propter stili prolixitatem devitamus, et, ut ita dicam, plura per eam fierent, ni terrore portitor nocivo circumcinctus, quo adversantium manus delitisset, sedula fuga ab omni loco præceps abiret.

inde Conchas versus Arinidus cum sacro corpore tendens,

* opponeretur

C

18 Is autem, qui sanus effectus est, ab ipso sacrarum reliquiarum portitore, qui tanti thesauri damnus cum sui corporis pœna se incasum incurriere metuit, præcipue rogatus est, ne subito eum prodere vellet, et qualiter erga ipsum peractæ rei veritas sese haberet, nequaquam diffamaret, quoadusque ad propria perenderet, ne forte alicujus injuriæ offendiculum a quoquam obponeret *. Sed et hic, qui visus donum accepit, præ gaudio Deum Virginemque laudans ac magnificans, facilis se flagitantis precibus annuit. Hoc namque colloquio finito, servus Christi, quam celerrime potis fuit, ad jam supramemoratum locum, scilicet Conchas, iter intentus omni nisu peregit, qui haud longo terrarum intervallo, sed quasi duodenis usualibus milliariis f ab eodem vico avulsus est.

f
solemni ritu summaque cum lætitia a monachis recipitur,

* supplet eum

19 Omnis autem monachorum Conchacensium chorus eum idem sacramenti allator viciniam eorum appropinquaret, audita videlicet adventatione ipsius, procul in occursum ejus spatiabantur, ex congrua processione sanctissimæ Martyri cum cætera fidelium turba obviantes, * cruce, thuribus, aromatum odore redolentibus, cæterisque divinis obsequiis Virgo beata honore digno, corde jocundissimo, mentemque benigna ab omnibus suscepta est. Post ea quoque præconiorum munia rite religioseque peracta, cum hymnis lætantiarumque canticis rediverunt, et beatissimæ Christi Martyris corpus cum summa honorificentia et gloria in templum, sub titulo sancti ac summi Salvatoris Jesu Christi specialiter dedicatum, intulere, et cum maxima cautela in loco decentissimo sub diligentissima custodia xix Kal. Februariarum die venerabiliter statuerunt; eodem quippe tempore Carolo Minore, Francorum rege, imperante,

quem suæ ditionis principes inique adversus eum conjurantes, a solio regio dejecerunt, et Ottoni, Aquitanorum duci, coronam regni imposuerunt, et illum pro eo regnare elegerunt g.

20 Supradictum vero Translationis diem devotissima Christi plebs pro Virginis veneratione æternaliter sibi celeberrimum et in omni veræ fidei lætitia præcipuum elegit, quem annua observantia universalis terræ illius Christianitas extunc, et modo et in futurum in Dei laudibus, totoque spirituali tripudio, omnigenis deifici cultus ornamentis ornant, atque festivum recolunt h. Ab illo ergo die usque hodie quamplurima populorum multitudo ad limina præfati templi pro sanctæ Christi Martyris reliquiis visitandis creberrime undique conveniunt i, ita ut difficulter, nisi propriis obtutibus pateat, alicui credibile memoratum * est, qualiter obstipantibus phalangibus adveniunt et redeunt, quos nec interdum apte quantitas monasterii, quamvis nimis magnitudinis in structura sit, capere sufficit, ibidemque lucubrantibus nocturnas ex more cum luminariis excercantes post orationum divinarumque mysteriorum expletiones cum gaudio ad propria remeant.

g
ac mox frequentes populorum ad sacrum corpus concursus sunt;

h

i

* an memoratu?

E

21 Cum enim pium et mite monachorum ovile tam populosum barbarum frequentium accessum præ servituti Christi instantiæ sanctique patris Benedicti traditione sufferre non oporteret, ipsique pro gravi molestia et inquietatione popularium crebrum favorem ducerent, in diebus quoque Stephani k, Alvernensium venerabilis præsulis, qui et unus ex solertissimis, ipso consulente, atque summopere instigante, maximæ pulchritudinis basilica ipso monasterio adjuncta l, a fundamento post paululum temporis constructa est, in qua sacræ Virginis corpus tumulationi commendaretur, quo facilius aditus cunctis illuc confluentibus illudque visentibus assidue pateret. Oratorii igitur ædificio plenaria machinatione architecti consummato, atque legitima benedictione archimandritæ consecrato, primatibus equidem sapientibusque terræ illius in unum convenientibus, simpliciores dignioresque elegerunt, qui idonei forent ad sanctam Christi Martyrem a loco submovendam, ad ecclesiamque noviter ædificatam cum summa humilitate deferendam.

hinc in exstructam novam basilicam illud transferre

k

l

F

22 His quoque sublimis meriti viris sollicito animo ad almicum corpus accedentibus, atque omni conamine religionis illud sublevare incipientibus, supremi opificis Christi mirificatione assistente, tanto pondere fixum permansit, ut ad montis cujusdam modum immobile persisteret. Illi profecto, non sat condigne hoc sacramentum attigisse reverentes, in jejuniarum orationumque afflictione constituti, iterumque aggredientes, nec ita operis incepto ad votum provenit. Adulterinum vero adhuc culpæ fragilitatis eorum, ne ad effectum perduxissent, reputantes, diuturnæ rursus parcimoniæ macerationi dediti, tertioque probantes, sed minime labor in actu peragenda rei proficiebat, Ne autem tot famosi atque ardui nominis hujusce monasterii viri, insulsi, sive eorum scientia inepta a quoquam deputaretur, vel neu casu super hac protervia, si tertium aditum transcenderent, ex qualibet parte plecterentur, sacrificium m idem ad prælibatum locum deportare ulterius tentare sese penitus desierunt.

Conchenses monachi perant, sed irrito conatu;

m

23 Deinceps videlicet inceptum suum illicitum et a Dei nutu vitatum sibi cognoscens juxta

qua propter
corpori super-
struunt the-
cam magnifi-
cam, miracu-
lis postea cla-
ram.

A Juxta prædicti sancti ac summi Salvatoris Jesu Christi altaris latus posterius ex omni rutilantis auri gemmarumque coruscantium pompa mirificæ machinæ thecam fabricari conati sunt, sub qua dignissima Virgo obsigillata feliciter in Christo quiescit, ibidemque haud dubio ab innumerabili populo frequentatur. Quæ equidem adeo multipliciter hoc in loco a Domino per meritum insignia mirificatur, ut salutaris illius opera in cunctis languidis, diversisque malis afflictis ostendatur, taliterque cælitus glorificata, quotidie de virtute scandit in virtutem; hujus namque prudentissimæ Virginis egregia gesta atque prodigia, eo quod multimoda, summotenusque perstringi nequeunt, non hic asserenda assumimus, quin potius idcirco, quod scripta sunt, omnino prætermittimus. Sed si quispiam avidus voluminum scrutator est, qui horum notamina adipisci degliscat, Codicem Miraculorum *n* ejus perlegat.

n

Elogia

* suppl. pro-
digia vel simile
quid

o
p

24 Quæ lingua, o lector amande, quod pondus elegantiae sufficit sat condigne promere Martyris Christi tam inclitæ? quisve efficax philosophus mille modis carminum expediet ad integrum laudes ejus meritum? Cedat nempe Achademicum *o* suæ virtuti potens studium; nam omnis ars sophistica *p* non prævaleat exprimerè culmen ejus gloriæ. O per omnia Virgo beata, paradisi incola, Angelorum socia, quæ in carne posita, pectore anhelanti Christum sitisti, cui militatiter pugnando bellicoseque triumphando, hostem devicisti, trophæumque nobile super astra revexisti, et quem sitiens desiderasti, eundem sponsum accepisti. O felix hujus margaritæ meritum, et o magnum atque inæstimabile jam dictum miraculum? hujus anima Dei Filium amplecti meruit in cælis, hujus reliquæ aliunde advectæ, domum, suo nomini specialiter adsignatam, possidere cupiebant in terris, ut misticum hoc non vacaret; quia sicut sponsa in aula siderea Sponso cælesti juncta est in excelsis, ita in ejus habitaculo sibi copularetur in jmis, quo dilecta dilectum nusquam desereret, neque ullus locus dilectionis eorum vacuus constaret.

varia

25 Salve, inclita filia Syon, Fides o alma, Hierusalem supernæ alumna, inter choreas coruscans Virginum, ceu rosa et liliū. O dies veneranda, dies colenda, dies prædicanda, quæ talem florem in hujus mundi protulit lucem. O nimium felix tellus Conchacensis, talis gemmæ adornata pignore, talisque lucernæ, quæ resplendet fulmine, gaude et plaude, compta tali lumine, quod fulget super æthera, ceu sol inter sydera. O decus sublime polorum, corona Martyrum, lampas Virginum, facie renitens formosa, ut stella lucidissima, de thalamo Regis procedens decora, ut admodum rutilans aurora, lætare puella generosissima, pulchritudo enim tua meruit Amatorem Christum, verum Solem, cujus splendor et speciositas cæli superat fulgorem, omnemque astuantis diei serenitatem. Ipsi quoque Ingenito, Filioque ejus Unigenito cum Pneumate Paraelyto honor doxaque *q* compar per immortalia sæcula sæculorum. Amen.

de S Fide,

r

* l. et hymnus

26 Omnium Alpha *r* Deus, quæ sunt, tibi doxaque limbus*, Orbis qui globulum finixisti, qui vel abyssum, Pulcher cunctigenis nam cerneris in creaturis,
Octobris Tomus III,

Haud secus in Sanctis mirus fulges et enormis;

Pro te virgo Fides sæcli contempsit opima,
Flagris, ense, crate, victrix spreto Daciano,
Nobile vexillum revehens super æthra triumphii,

Urbs Agenna rosa unda profusa cruoris,
Primo fovens corpus, sed post genuit sibi demptum;

Nunc fruitur membris humus his Conchas quoque sacris,

Luciferi et talis radiis micat inclita tellus.
Et Jubilat Christo, geminis ter laudibus,
Agnò,

Qui decus hoc summum meritis concessit eorum.

27 Chere *s* stella, Fides, Superum tu maxima

O spes, pompa, salus, virtus, flos, gloria, luxque

Astrifera, quæ cum Domino regnaris *n* in aula,

Erige tu mundum precibus, sua noxa caducum *l*...

Quocirca, pia Virgo Dei, succurre pu-

Plasmate morialis sexus is est, quia pulvis,
Pondere neu carnis Christi superetur imago.
Spiritus æthera redeat sed victor ad astra,
Pax ubi, perpetua lux et sine tempore vera,

Scepitriger Altitronus regit et qua cælica regna,

Hæc pie nos facias, Rex regum, scandere celsa,

Quo tibi magnifica modulemus laude per ævum;

Hoc Pater, hoc Genitus, hoc Spiritus annuat almus *u*.

ANNOTATA.

a Vide, quæ supra diximus in Annotatis pag. 293, lit. x.

b Adi rursus Annotata ibidem.

c Prodigio adscribere videtur anonymus, quod Aginnenses non agnoverint Arinisdum; at facile fieri potuit, ut personam mentitus sit callidus ille et versipellis homo, et mox se oppido defessum fingens, faciem in terram converterit, ut vix uno momento Aginnenses cultum ejus considerare quiverint.

d Consule Annotata pag. 293 lit. z et aa.

e Vide, quæ de Figiaco diximus in Annotatis pag. 293 litt. aa.

f Minorem utriusque loci distantiam exhibet mappa geographica tom. I Gallie Christianæ auctæ. Verum anonymus noster minores dumtaxat leucas Gallicas designat, vel, computatis viarum anfractibus, loci utriusque distantiam metitur.

g Vide, quæ de epocha translationis in Commentario a num. 40 disputata a nobis sunt.

h Vide in Commentario Bullam Pontificiam Paschalis II a num. 66.

i Adi dicta in Commentario num. 53.

k Consulesis, quæ de Stephano II diximus in Commentario a num. 53.

l Legendum puto adjunctata, quæ vox medio ævo pro juxta posita adhibita fuit. Porro vide rursus dicta in Commentario num. 53 et 55.

m Sacrificium hic, uti et alibi sacramentum, pro re sacra seu sacro S. Fidis corpore sumuntur.

AUCTORS
ANONYMO.

at ineplo vel
conciinnata
vel descripta.
s
* an civis?
* an domina-
ris?

E

u

F

AUCTORE
ANONYMO.

tur. Ceterum de frustra tentata hac integri corporis ejus translatione adi Commentarium a num. 54.

n Consule, quæ de hoc, uti videtur, Miraculorum codice disputavimus in Commentario a num. 88.

o Per Academicum studium intelligit artem recte copioseque disserendi. Forte anonymus noverat illud Ciceronis: Ego autem fateor, me oratorem, si modo sim, aut etiam quicumque sim, non ex Rhetorum officinis, sed ex ACADEMIÆ spatiis exstitisse.

p Vide Annotata pag. 294, lit. h.

p Id est, et Spiritui Sancto honor et gloria.

r Alpha, id est, principium juxta illud Apocalypseo cap. 1, v. 8: Ego sum Alpha et Omega, principium et finis.

f Chere a voce Græca χαιρε pro salve, ave, adhibet anonymus.

t Quinque versus, qui in apographo nostro subsequuntur, vel anonymi inscitia adeo male tornati et impleti, vel descriptoris vitio adeo luxati ac detorti sunt, ut nulla ratione ad metri syntaxosque leges reduci a me quiverint. Quapropter eos hic ommittendos censui, et vel ideo præsertim, quod nihil notatu dignum indicare videantur.

B

u In fine apographi nostri ponitur oratio, quæ uti arbitror, eadem est, quam Tillemontius tom. IV Monum. eccles. pag. 753 Nota A satis pulcrum vocat. Integram hic subdere visum est, quod non parum ad Posthumam S. Fidis gloriam faciat, et miraculis jam nunc edendis fidem etiam conciliet. His verbis concepta est: Sancta et benedicta Fides, virgo preciosa et martyr gloriosa, honor cæli, decus paradisi, cælestis Hierusalem margarita, Christi sponsa, dulcis ac dilecta Dei amica, quæ, postpositis sæcularium voluptatum illecebris, Christum tantum concupisti, sitisti, desiderasti, nec unquam desiisti, donec per martyrii gratiam ipsum invenisti, nunc habes, nunc tenes, nunc vides, quem desiderasti, visoque sine fastidio satiaris. In illo delectaris, illum amplexaris, sub umbra illius, quem desiderasti, sedes, et fructus ejus dulcis gutturi tuo. Illi vox tua dulcis et facies tua decora. Ipse tibi imperat ut ancillæ, sublimat ut reginam, fovet ut filiam, coronat ut amicam,

C

valida ut mors, vestra fuit dilectio. Et quomodo majorem hac dilectionem haberetis, quam ut pro invicem animas poneretis; et ideo indissolubili modo nexa, totiusque felicitatis plena vestra est caritas, spirans odorem æternæ vitæ. Oramus ergo te, inclita et cælestis femina Fides, quam post incomparabilem et deificam Dei Genitricem Mariam pene omnibus sanctis Virginibus miraculorum præferunt insignia, ut nobis peccatoribus in præsentem vitam subvenias, atque apud piissimum Redemptorem tuum, cui in hac vita placere studuisti, et in quem nunc et semper inter angelos cernere cupis, peccatorum nostrorum veniam impetres, et in supremo judicii die venturi Judicis iram tuis sanctis precibus in maximam lenitatem ac bonitatem contra nos miseros convertas. Quatenus ab æternis gehennæ incendiis liberati, et Beatorum consortio conjuncti tecum feliciter æternare mereamur in cælis. Amen.

D

MIRACULA,

Auctore Bernardo, Andegavensis scholæ magistro, conscripta a.

a

Ex antiquo Ms. reginæ Sueviæ, signato 744, partim collato cum editione Labbeana tom. II Novæ Bibliothecæ Mss. a p. 531.

PROLOGUS AUCTORIS b

b

Collatus cum editione Mabilloniana tom. IV Annalium Benedictinorum E pag. 703.

Quæ fuerit sibi data occasio scribendi miracula S. Fidis, c

d

* Mabil. Conchatensis e

* Mabil. omnipotentia Christi

* Mabil. partim quia

* Mabil. Et tum

* an sileri? F

* Mabil. eodem

f

et quo modo eorum veritatem indagavit,

* Mab. Andegavensem g

* Mab. excessi tamen voti

* Mabil. sub spem

* Mabil. presentirem

Sanctissimo atque hominum doctissimo Fulberto e, Carnotano episcopo, Bernardus, scholarum minimus, summæ beatitudinis donum. Cum dudum Carnoti vestra sincera conversatione fruerer, accidebat crebrius, ut vel scribendi causa vel orandi S. Fidis martyris, quæ extra muros ejusdem urbis sita est, ecclesiolam adirem d. Qua de re memini, nos aliquando inter confabulationis colloquia incidisse in mentionem S. Fidis miraculorumque ejus, quæ in loco Conchacensis * cœnobii, ubi sacrosanctum corpus illius veneranter excolitur e, omnipotentis Christi munere * fiunt assidue. Quæ quia partim vulgari fama celebrari videbantur, partimque * inaudita habebantur, haud aliter, quam inanis fabulæ commenta a fide rejiciebantur. Et tamen * cum, quod verum erat, per voluntatem Dei silere * non poterat, verique opinio pene per universam Europam jam discurreret, paulatim subiti mihi in corde tacita et oblivionis impatiens cogitatio, uti ipsum sanctæ Martyris habitaculum eadem * studio discendi adirem. Postremo adeo res rediit huc, ut voti inde facti tempus diemque, ne daretur oblivioni, in manuali codicello notaverim f.

2 Interea causa exstitit, quæ ad urbem Andegavum * ab ipsius urbis episcopo g exoratus transmigrarem, ubi fere per triennium per inanes nugas, ut verum confitear, tempus studii conterens, excessi terminum voti *; quippe bonam opportunitatem expectabam, quæ, succedentibus multiplicis curæ occupationibus, adeo me falsa expectatione reddidit delusum, veluti piscis intra linea claustra captus, quo magis expediri conabar, eo gravioribus malis implicarer. Tandem vero ne sub specie * adversitatis desidiæ meæ viderer consulere, cum etiam occultos et pene inextricabiles diabolica fraude mihi persentiscerem * parari laqueos, prorsusque arte inimica a ceptis cogitantem de bonis absterri, postpositis repente rebus, ad desideratum glo-